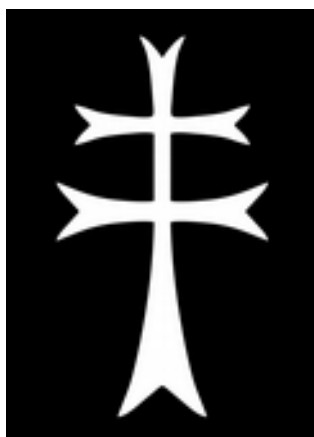

Duchacy

Zakon Ducha Świętego, również **duchacy**, **Duchacy de Saxia**, **Zakon Kanoników Regularnych od Świętego Ducha**, łac. *Ordo Fratrum Canoniorum Regularium Sancti Spiritus de Saxia*– zakon założony w [Montpellier](#) w [Królestwie Francji](#) około 1180 roku, kiedy to [bł. Gwidon](#) wybudował szpital pomagając biednym i porzuconym dzieciom, oddając swe dzieło pod patronat [Ducha Świętego](#). 22 kwietnia 1198 papież [Innocenty III](#) zatwierdził Zakon Ducha Świętego, a w roku 1204 zakon otrzymał od niego szpital w Rzymie zwany pierwotnie Szpitalem Sancta Maria de Saxia, od posługujących w nim braci Zakonu Ducha Świętego, przemianowany wkrótce na Szpital Ducha Świętego. W 1208 r. papież ustanowił nabożeństwo „Stacji Świętej” w rzymskim kościele Ducha Świętego

Głównym zadaniem Zakonu Ducha Świętego była pomoc porzuconym dzieciom, ubogim, chorym. Zakon w 1672 został na ziemiach francuskich zniesiony przez [Ludwika XIV](#) (na podstawie władzy nad hierarchią kościelną zawartej w konkordacie), ale został przywrócony w 1693. Stracił swój militarny charakter w 1708, a w 1711 papież [Klemens XI](#) włączył go do [Zakonu św. Łazarza z Jerozolimy](#).

W 1220 [Iwo Odrowąż](#) sprowadził duchaków do [Polski](#) do [Prądnika pod Krakowem](#), a w 1244 został przeniesiony do Krakowa przez biskupa [Jana Prandotę](#). Pod koniec XIII wieku powstały duchackie szpitale w Kaliszu, Sandomierzu i Sławkowie. W 1783 r. nastąpiła kasata męskiej gałęzi Zakonu Ducha Świętego. Ostatni duchak w Polsce umarł w roku 1823 w Krakowie, a ostatni na świecie – w roku 1875 w Rzymie. Przetrwiała jednak żeńska gałąź zgromadzenia. Obecnie w Krakowie znajduje się Dom Generalny Zakonu Sióstr Kanoniczek Ducha Świętego de Sax.

Duchacy zostali sprowadzeni w to miejsce w 1244 r. - biskup [Prandota](#) oddał im wówczas [kościół św. Krzyża](#). Obok urządzili oni szpital i klasztor. Zapewne pierwotne budynki były drewniane, stopniowo wymieniane na murowane. Pierwsza wzmianka o wchodzącym w skład ich zabudowań kościele Ducha św. pochodzi z 1333. Już w XIV w. pieczę nad szpitalem – największym w Krakowie – zaczęła przejmować [rada miejska](#), z ramienia której działał opiekun (prowizor). W XV w. pojawiają się w źródłach duchaczki, które zajmowały się chorymi kobietami, a których niewielki klasztor powstał na południe od kościoła św. Ducha. Klasztor i szpital były bogato uposażone, m.in. posiadały wsi [Krowodrza](#) i [Wola Duchacka](#).

W 1528 kościół uległ pożarowi, który strawił również pobliskie zabudowania, ale niebawem go odbudowano. Pracami budowlanymi kierował włoski mistrz murarski Antoni Morosi. Przy kościele znajdowała się szkoła parafialna. Pod koniec XVII w. rozbudowano szpital dzięki zapisowi biskupa [Andrzeja Trzebickiego](#)^[3]. Przy kościele znajdował się cmentarz podrzutków

Według opisu z 1748 roku był to niewielki kościół murowany, kryty dachówką, z drewnianą [sygnaturką](#) w środkowej części dachu. W prezbiterium znajdowały się stalle i ołtarz z obrazem Zesłania Ducha Świętego. W nawie były dalsze dwa ołtarze, Najświętszej Marii Panny i św. Marcina. Główne wejście do świątyni prowadziło pod chórem muzycznym. Od północy do nawy przylegała kaplica na planie trapezu, o [sklepieniu sieciowym](#). Aby chorzy mogli uczestniczyć w nabożeństwach, główna sala sąsiadującego z kościołem szpitala była połączona z jego wnętrzem łukiem arkadowym.

Zachowana ikonografia kościoła (m.in. rysunek [Józefa Brodowskiego](#) z 1841) przedstawia kościół jako skromną świątynię o barokowej fasadzie, flankowanej podwójnymi [pilastrami](#) z trójkątnym przyczółkiem.

W 1783 nastąpiła [kasata](#) zakonu duchaków, ostatni z nich zmarł pięć lat później. Do klasztoru przeprowadzili się księża emeryci, a kościół wyłączono z kultu. Część zabudowań wydierżawiono pod manufakturę sukieną, a w budynku kościoła znalazł się skład wełny^[5].

W 1827 zespół budynków poduchackich przejęło miasto. Służyły różnym celom, z czasem zaczęły grozić zawaleniem. W 1879 przeniesiono stąd funkcjonujący w części zabudowań szpital miejski^[6]. W 1886 [rada miejska Krakowa](#) zdecydowała o wyburzeniu budynków klasztornych, aby uzyskać miejsce pod budowę [teatru miejskiego](#). Mimo sprzeciwu wielu znanych osobistości (w tym [Jana Matejki](#), który po bezskutecznej obronie świątyni zrzekł się [honorowego obywatelstwa miasta Krakowa](#) i zapowiedział, że nie będzie już nigdy wystawiać swych obrazów w Krakowie) zburzono najpierw klasztor, a w 1892 także kościół i szpital.

Do dziś z całego kompleksu klasztoru i szpitala zakonu duchaków przetrwał kościół św. Krzyża i [Dom pod Krzyżem](#).